

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

Самооцінювання: як скласти пазли?

Методичні рекомендації

*Друкується за рішенням науково-методичної ради комунального закладу
«Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені
Василя Сухомлинського» (від 15.06.2021 року, протокол №3)*

**Кропивницький
2021**

Самооцінювання: як скласти пазли? [методичні рекомендації] / укладачі: Олена ПОЛОВЕНКО, Оксана ПОБЕРЕЖЕЦЬ. – Кропивницький: КЗ «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2021. – 40 с.

Методичні рекомендації містять поради щодо розбудови в закладах освіти внутрішньої системи забезпечення якості освіти, розроблені з метою надання методичної допомоги в організації роботи з визначення політики забезпечення якості освітньої діяльності, розробленні моделі самооцінювання закладу освіти, інструментарію для її аналізу та оцінювання.

Рекомендації адресовані працівникам центрів професійного розвитку, керівникам закладів освіти, педагогам.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

Зміст

<i>Вступ</i>	5
<i>Розділ I. Актуальність</i>	7
<i>Розділ II. Внутрішня система забезпечення якості освіти:</i>	
<i>основні акценти</i>	10
<i>Розділ III. Самооцінювання</i>	15
<i>3.1. Алгоритм проведення самооцінювання</i>	18
<i>3.2. Напрями самооцінювання. На що варто звернути увагу</i>	27
<i>3.3. Самооцінювання школи: чек-ліст</i>	32
<i>Розділ IV. Найкращі практики</i>	37
<i>Використані джерела</i>	39

Комунальний заклад
«Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

САМООЦІНЮВАННЯ:

ЯК СКЛАСТИ ПАЗЛИ?

Законом України «Про освіту» вперше серед засад державної політики у сфері освіти визначено «забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності» (ст. 6 ЗУ «Про освіту»).

Необхідність упровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти (загальноживана назва в інших сферах – система управління якістю) в закладах загальної середньої освіти є вимогою сучасного законодавства про освіту (ч. 2 і ч. 3 ст. 41 ЗУ «Про освіту»), а метою створення та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні визначено «гарантування якості освіти; ... постійне та послідовне підвищення якості освіти» (ч. 1 ст. 41 ЗУ «Про освіту»). Окрім того, здобувачі освіти мають право на «якісні освітні послуги» (ч. 1 ст. 53 ЗУ «Про освіту»), а керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень «забезпечує функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти» (ч. 3 ст. 26 ЗУ «Про освіту») [13].

Наше завдання – створити систему, яка корисно і справедливо оцінюватиме те, що ми цінуємо, і яка не викривлюватиме навчального процесу.

Геодор Кайзер

ВСТУП

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014 р.) утвердила європейський вектор розвитку нашої країни, що передбачає, зокрема, інтеграцію національної освіти в європейський освітній простір та орієнтацію на європейські стандарти якості освіти.

В Україні розпочалася докорінна реформа у сфері освіти. Зміст та основні напрями її визначені в Законах України «Про освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р.

Метою повної загальної середньої освіти, згідно зі статтею 12 Закону України «Про освіту», визначено **всесторонній розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадської активності.**

З метою гарантування, постійного та послідовного підвищення якості освіти, формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою, для допомоги закладам освіти **Законом України «Про освіту» передбачене створення та функціонування системи забезпечення якості освіти, складовими якої є: система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня), система зовнішнього забезпечення якості освіти та система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.**

Відповідно до частини третьої статті 41 Закону України «Про освіту» система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати:

- стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти;
- систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти;
- створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;
- інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти.

Функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, згідно зі статтею 26 Закону України «Про освіту», забезпечує керівник закладу освіти. Відповідають за забезпечення якості освіти на відповідній території органи місцевого самоврядування (стаття 66 Закону). На виконання статті 67 Закону утворений також центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти – Державна служба якості освіти.

«Якісна школа – це середовище, у якому дитина щаслива» – з таким слоганом Державна служба якості освіти запустила інформаційну кампанію про систему забезпечення якості освіти в українських школах. Кампанія створена в межах ініціативи «Система забезпечення якості освіти», яка впроваджується в рамках проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe).

Якісна школа – це результат спільних зусиль засновника, який забезпечує ресурсами директора, який постійно вдосконалює якість, учителів, які розвиваються, щоб давати якісну освіту, мотивованих учнів, які отримують навички й уміння, корисні в житті, та батьків, які беруть участь у розвитку школи.

- Інформаційний ресурс про якісну школу: <https://qualityeducation.org.ua>
- Антикризовий медіа-центр: [Чим займається Державна служба якості освіти](#)
- Руслан Гурак, голова Державної служби якості освіти України, про проведення пілотних інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти та сертифікацію вчителів початкової школи у 2019-му і плани на 2020 рік у [програмі «День»](#), TV5, Запоріжжя
- [ТОП-3 чинники якісної освіти: Руслан ГУРАК](#)

РОЗДІЛ І

Актуальність

«Освіта – найвеличніше з усіх земних благ,
але тільки тоді, коли вона найвищої якості.
Інакше вона абсолютно даремна»

Редьярд Кіплінг

Розбудувати внутрішню систему забезпечення якості освіти – таке завдання має зараз кожна школа. Кожен заклад освіти має свої особливості – тип, рівень освіти, умови діяльності, фінансування, місцезнаходження, освітню програму тощо. Усе це впливає на формування у кожному окремому закладі внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Сформована система забезпечення якості освіти має бути цілісною, достатньо систематизованою.

Осадчий І. Г. при розробленні внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу загальної середньої освіти рекомендує брати до уваги, що:

- вона не повинна бути надто складною, але має точно відображати потреби закладу освіти щодо забезпечення управління якістю;
- її модель включає такі обов'язкові складники: загальні положення (функції та принципи), політику, цілі, процеси, діяльність і результати;
- вона є динамічною системою, яка постійно еволюціонує;
- вона має план, у якому враховуються усі напрями і види діяльності;
- вона є предметом моніторингу і оцінювання щодо дієвості;
- як засіб її оцінювання постійно застосовуються внутрішні та зовнішні аудити, проведення яких урегульовано міжнародними та національними стандартами у сфері якості;
- її доцільно зінтегрувати в єдину систему управління закладом освіти, що підвищить загальну

[Державна служба якості освіти запустила інформаційну кампанію про систему забезпечення якості](#)

[Вища школа освітнього менеджменту](#)

[Як проходить інституційний аудит](#)

[Як у школі сформувати систему забезпечення якості освіти](#)

[Управління Державної служби якості освіти у Кіровоградській області](#)

результативність та ефективність;

- наявність та її стан свідчить про рівень керованості якістю освіти та якістю освітньої діяльності закладу освіти [13].

Акцентуємо увагу, що внутрішня система – це інструмент розбудови закладу. На основі щорічного самооцінювання приймаються управлінські рішення, вносяться корективи до плану, удосконалюється стратегія розвитку закладу освіти.

[Розбудова внутрішньої системи якості освіти](#)

МОН України та ДСЯО рекомендують до ВСЗЯО включити такі чотири напрямки:

1. Освітнє середовище.
2. Система оцінювання навчальних досягнень учнів.
3. Педагогічна діяльність.
4. Управлінські процеси.

Як ефективно розбудувати систему забезпечення якості освіти. Алгоритм дій: [«Розбудова внутрішньої та зовнішньої систем забезпечення якості шкільної освіти» від 08 жовтня 2020 року.](#)

Зміст цих напрямків уточнено через перелік вимог, критеріїв та індикаторів. Відповідно до законодавчих норм, при розбудові власної внутрішньої системи школи можуть спиратися на ці критерії, а можуть у рамках академічної та організаційної автономії обирати інші підходи, які повинні враховувати компоненти, визначені законодавством.

Державна служба якості освіти пропонує моделі, схеми, варіанти розбудови системи.

Для побудови власної системи забезпечення якості освіти можна скористатися такими варіантами:

Варіант 1. Взяти за основу чотири напрями, які визначило МОН для оцінювання якості освітньої діяльності та управлінських процесів у закладі освіти:

1. Освітнє середовище.
2. Система оцінювання освітньої діяльності учнів.
3. Система педагогічної діяльності.
4. Система управлінської діяльності.

Варіант 2. Взяти за основу підхід, запропонований МОН, та адаптувати його до специфіки діяльності закладу. Наприклад, до запропонованих чотирьох

напрямів заклад освіти може додати інформаційні системи як окремий напрям вивчення і оцінювання, або інші напрями, які важливі для закладу.

Варіант 3. Запропонувати власний підхід з орієнтацією на зміст Закону «Про освіту». Наприклад, вивчати й оцінювати освітню діяльність можна за 8 напрямками, які визначені у ч. 3 ст. 41 Закону «Про освіту», та додати до них власні відповідно до специфіки діяльності закладу.

Варіант 4.

Використати модель оцінювання якості освіти 5QS MODEL, яка включає 5 напрямів *основних вимірів якісної освіти*:

- учасники освітнього процесу (здобувачі освіти, педагогічні працівники, батьки здобувачів освіти);
- освітнє середовище;
- зміст;
- процеси (освітній та управлінський);
- результати навчання.

Існування внутрішньої системи дає можливість закладу освіти:

- підвищувати якість освітніх послуг і забезпечувати довіру до результатів навчання;
- створювати умови навчання та праці, які забезпечують партнерство учасників освітнього процесу;
- отримувати постійний зворотній зв'язок від учасників освітнього процесу щодо якості освіти, відзначати успішні практики та вчасно реагувати на виявлені проблеми;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення, які спрямовані на підвищення якості освіти та освітньої діяльності;
- постійно вдосконалювати освітнє середовище, систему оцінювання учнів, педагогічну діяльність, управлінські процеси закладу освіти;
- забезпечити прозорість діяльності закладу освіти і готовність до змін в інтересах учасників освітнього

ОНМЦ освітнього менеджменту та методичних формувань КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського»

[Інституційний аудит](#)

[Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти затверджено у новій редакції наказом Міністерства освіти і науки України «Деякі питання здійснення державного нагляду \(контролю\) у сфері загальної середньої освіти» від 30.04.2021 № 493. Цим же наказом затверджено \[Порядок проведення позапланових перевірок закладів загальної середньої освіти.\]\(#\)](#)

процесу [5].

Здійснюючи самооцінювання, заклад освіти може брати до уваги орієнтовні *рівні* оцінювання якості освітньої діяльності та ефективності внутрішньої системи, що визначаються під час інституційного аудиту (для кожного напрямку освітньої діяльності закладу освіти): перший (високий), другий (достатній), третій (вимагає покращення), четвертий (низький). Опис цих рівнів міститься у додатку 2 до Методики оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту, затвердженої [наказом Державної служби якості освіти України від 09 січня 2020 року № 01-11/1 \(в редакції наказу від 27 серпня 2020 року № 01-11/42\)](#).

РОЗДІЛ II

Внутрішня система забезпечення якості освіти: [Абетка для директора](#)
основні акценти

Реформа освіти і запровадження нових стандартів внутрішньої системи забезпечення якості освіти передбачає розбудову в школі безпечного, демократичного та інклюзивного освітнього середовища.

Комфортні умови для праці та навчання сприятимуть більшій успішності учнів, поглибленню мотивації вчителів, партнерській взаємодії з батьками. Освітнє середовище, що опирається на засади поваги та участі, сприяє розвитку громадянських і соціальних компетентностей учнів, формуванню необхідних у житті навичок позитивної взаємодії.

Із отриманням права автономії, яке гарантоване Законом України «Про освіту» (2017 р.), школи здобули можливість самостійно визначати стратегію розвитку свого закладу, планувати власні дії та запроваджувати інновації. Це дозволяє школам підвищувати ефективність та якість навчання, розвиватися та досягати успіхів. **Серед найсуттєвіших елементів автономії – можливість розбудовувати власну систему якості освіти,**

спираючись на цінності та принципи, які є важливими для шкільної спільноти.

У 2020 році Державна служба якості освіти України розробила методичні рекомендації щодо розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти чотирьох рівнів:

- дошкільної;
- загальної середньої;
- позашкільної;
- професійної (на стадії затвердження).

У Методичних рекомендаціях під **внутрішньою системою** розуміється сукупність умов, процедур і заходів у закладі освіти, що забезпечують ефективність освітніх і управлінських процесів, які безпосередньо впливають на якість результатів навчання учнів, забезпечують формування їхніх ключових компетентностей, а також сприяють всебічному розвитку особистості учнів [5].

Бачення закладу освіти радимо зафіксувати у документі (Положенні) про внутрішню систему забезпечення якості освіти. І систему, і документ доцільно обговорювати у ширшому колі учасників освітнього процесу.

На які документи слід звернути увагу, розробляючи Положення? Це:

- Закони України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту»;
- Критерії та індикатори оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти (Наказ МОН України від 04.02.2020 № 127 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 09 січня 2019 року № 17»);

- посібник «**Абетка для директора**», який буде цікавий і ширшому колу учасників освітнього процесу. Ця публікація більше зосереджена на процесі підготовки школи до зовнішнього аудиту, але також містить поради

Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти

Методичні рекомендації щодо розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у школах

Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах позашкільної освіти

Державна служба якості освіти України:

Як розробити систему

щодо розбудови внутрішньої системи;

• **Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти, розроблені МОН України спільно з ДСЯО (Наказ МОН № 1480 від 30.11.2020 року «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти»).**

А також внутрішні документи:

- Стратегія розвитку закладу освіти;
- Освітня програма;
- Положення про внутрішню систему, що розробляється закладом освіти може визначати:

- цілі внутрішньої системи;
- компоненти внутрішньої системи (окремої уваги потребує визначення стратегії (політики) і процедур забезпечення якості освіти);

- періодичність і механізм самооцінювання, тобто опис правил і критеріїв самооцінювання окремих компонентів внутрішньої системи або напрямів оцінювання, вимірювальні показники результатів, на які впливатимуть освітні та управлінські процеси, а також методи збору інформації.

Положення про внутрішню систему схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником (частина четверта статті 38, частина третя статті 40 [Закону України «Про повну загальну середню освіту»](#)).

Віповідно до розроблених Міністерством освіти і науки спільно з Державною службою якості освіти методичних рекомендацій система забезпечення якісної освіти у школі повинна мати не лише зовнішні стимули (ЗНО, інституційний аудит, атестація та сертифікація педагогічних працівників тощо), а й внутрішні інструменти.

Процеси навчання та управління школою можуть

[забезпечення якості освіти у школі](#)

[Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти у школі: 6 КРОКІВ](#)

Управління ДСЯО у Сумській області:

[Як розробити документ про внутрішню систему забезпечення якості освіти?](#)

[Наказ МОН від 30.04.2021 р. «Деякі питання здійснення державного нагляду \(контролю\) у сфері загальної середньої освіти»](#)

[Наказ МОН від 09.01.2019 № 17 «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти»](#)

[Лист Державної служби якості освіти України від 28.05.2019 № 01/01-22/1333 «Орієнтовні рівні якості освітніх та управлінських процесів для самооцінювання закладу освіти»](#)

[Управління Державної служби якості освіти у Кіровоградській області Інституційний аудит](#)

якісно вдосконалюватися самою школою. Для цього необхідно мати:

- стратегію забезпечення якості освіти;
- необхідні ресурси для організації навчання, інклюзивне освітнє середовище;
- прозору систему оцінювання учнів, педагогічних працівників і директора;
- механізми забезпечення академічної доброчесності;
- сучасну інформаційну систему управління школою.

Під час розбудови внутрішньої системи слід акцентувати увагу на таких етапах:

- I – визначення компонентів внутрішньої системи;
- II – забезпечення функціонування компонентів внутрішньої системи;
- III – проведення самооцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти.

Наголошуємо, що *компоненти внутрішньої системи визначає Закон «Про освіту»*.

Рекомендуємо розпочинати з формування внутрішньої системи з визначення стратегії (політики) забезпечення якості освіти. Вона фіксує орієнтири функціонування внутрішньої системи та має враховувати інтереси учасників освітнього процесу щодо якості освітніх послуг і реалізації інших їхніх прав, а також засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності, визначені у статті 6 [Закону України «Про освіту»](#).

Стратегія (політика) забезпечення якості освіти має бути орієнтована на забезпечення:

- відповідності результатів навчання учнів державним стандартам освіти;
- партнерства у навчанні та професійній взаємодії;
- недискримінації, запобігання та протидії булінгу (цькуванню);
- академічної доброчесності під час навчання,

«Абетка для директора: Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти» (К., 2020).

Управління ДСЯО у
Харківській області

викладання та провадження наукової (творчої) діяльності;

- прозорості та інформаційної відкритості діяльності закладу освіти;
- умов для безперервного професійного зростання педагогічних працівників;
- справедливого та об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів, а також професійної діяльності педагогічних працівників;
- умов для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів (у разі потреби);
- академічної свободи педагогічних працівників [5].

Інші компоненти внутрішньої системи, визначені частиною третьою статті 41 [Закону України «Про освіту»](#) (система та механізми забезпечення академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання учнів тощо), формуються з урахуванням визначених закладом освіти політик, за допомогою певних **процедур** (заходів або окремих дій, що здійснюються у певному порядку, для забезпечення якості освіти в закладі освіти).

Система та механізми забезпечення академічної доброчесності є важливим компонентом внутрішньої системи, який стосується усіх учасників освітнього процесу. Його формування спрямоване на недопущення таких явищ, як плагіат, обман, фальсифікація, списування, несправедливе оцінювання тощо.

Процедурами забезпечення академічної доброчесності можуть бути: інформування учасників освітнього процесу про принципи академічної доброчесності, запобігання академічної недоброчесності за допомогою встановлення певних правил в освітньому процесі, реагування на випадки порушення академічної доброчесності тощо [5].

Варто зауважити, що школа може розробити свої критерії та індикатори або скористатися системою оцінювання, що застосовується під час інституційного

аудиту. Можуть використовуватися різні методи збору інформації для аналізу та оцінювання: анкетування або індивідуальне інтерв'ю з учнями, батьками та вчителями, дослідження у фокус-групах, спостереження за ходом уроку та освітнім середовищем, внутрішні моніторинги тощо.

РОЗДІЛ III

Самооцінювання закладу освіти

В основі роботи над забезпеченням якості освіти у школі є самооцінювання із залученням усієї шкільної спільноти. Цей процес дозволяє вести систематичну дискусію про напрямки розвитку закладу. Які сфери потребують покращення, які сильні сторони школи, які пріоритети обрати на найближчі роки?

Перші самооцінювання можуть бути досить складними, але варто розглядати їх як елемент інституційного розвитку школи та навчання її працівників.

Віктор Громовий акцентує увагу на наступних особливостях самооцінювання:

1. Самооцінювання – це не разова подія, а процес, який має бути безперервним та стати постійною складовою професійного життя всіх співробітників на всіх рівнях.

2. Самооцінювання – не є процедурою, яку спроможні самостійно здійснити лише керівники школи. Цей процес дасть вагомі результати лише у випадку, коли весь педагогічний персонал на всіх рівнях буде залучений і активно сприятиме його здійсненню.

3. Процес самооцінювання має бути щорічним, але кожен річний раунд самооцінювання може зосередитися на тих чи інших аспектах освітнього процесу, а повний цикл самооцінювання закладу освіти може тривати кілька років.

4. Процес самооцінювання, як і всі організаційні процеси, повинен підлягати періодичному перегляду.

5. Для того, щоб досягти постійного вдосконалення,

Як під час самооцінювання освітнього процесу документувати діяльність робочої групи

Чому систему забезпечення якості освіти має розробити кожен заклад
<http://surl.li/uurr>

Принципи побудови системи самооцінювання
<http://surl.li/uurr>

Напрями самооцінювання освітньої діяльності
<http://surl.li/uurv>

слід заохочувати всіх співробітників до самооцінювання їхньої власної ефективності та до спільної роботи із визначення сфер, що потребують поліпшення. Вони повинні мати необхідний для виконання цієї роботи час, а опанування способів відстежування якості, здобуття нових компетенцій для того, щоб уміти критично оцінити свою педагогічну діяльність, має стати частиною їхнього професійного розвитку.

6. Самооцінювання стане ознакою ефективної школи лише у випадку, якщо регулярне відстеження результатів матиме наслідком подальшу корекцію педагогічної діяльності, стане підставою для ефективного планування розвитку школи [11].

Самооцінювання допомагає проаналізувати найуспішніші та найслабші аспекти діяльності школи, ідентифікувати найважливіші проблеми, які можуть стояти на заваді подальшому розвитку.

На початку запровадження внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти за рік до планового інституційного аудиту варто провести комплексне вивчення й оцінювання освітньої діяльності та управлінських процесів закладу. Це дає можливість прослідкувати динаміку якості освітньої діяльності через порівняння результатів вимірювання одного й того самого критерію впродовж певного проміжку часу [7].

При розробці моделі самооцінювання радимо врахувати такі варіанти самооцінювання:

1. Щорічне комплексне самооцінювання (за напрямками, які визначені у документі про внутрішню систему забезпечення якості).

2. Щорічне самооцінювання за певними напрямками діяльності і періодично – комплексне оцінювання.

3. Щорічне комплексне оцінювання за рівнями освіти (початкова, базова, профільна освіта).

4. Оцінювання опорного закладу освіти або його філій.

Можлива модель самооцінювання	
1 рік (рік створення ВСЗАО)	• Комплексне самооцінювання за 4 напрямками
2 рік	• Самооцінювання за напрямом «Освітнє середовище»
3 рік	• Самооцінювання за напрямом «Управлінські процеси»
4 рік	• Самооцінювання за напрямом «Педагогічна діяльність»
5 рік	• Самооцінювання за напрямом «Система оцінювання учнів»
6 рік	• Комплексне самооцінювання за 4 напрямками
Інституційний аудит	

При обранні будь-якої моделі самооцінювання рекомендуємо проводити його впродовж навчального року. Доцільно визначити в закладі освіти особу, відповідальну за проведення самооцінювання.

Громовий пропонує перелік передумов, важливих для ефективного самооцінювання.

1. У закладі існує спільне бачення цінностей та стратегії. Без цього самооцінювання має мало сенсу, бо незрозуміло, куди саме має / хоче рухатися школа.

2. Шкільна спільнота розуміє, навіщо відбувається самооцінювання та усвідомлює його важливість для розвитку школи. Важливо, щоб у колективі було розуміння, навіщо відбувається самооцінювання; що це – не збір інформації для чергового звіту, а процес, через який школа навчається і вивчає свої сильні та слабкі сторони.

3. Залучення широкого кола учасників освітнього процесу та стейкхолдерів. Спочатку це може бути непросто, адже різні групи можуть мати кардинально протилежні оцінки певних явищ чи ситуацій. Тому дуже бажано, щоб до процесу самооцінювання були залучені люди з фасилітаторськими вміннями.

4. Попередня оцінка ресурсів (людей, часу), необхідних для проведення самооцінювання.

5. Хороша підготовка: ретельне планування, розподіл ролей, призначення відповідальних за різні етапи / напрямки роботи тощо. Також важливо підготувати або обрати серед наявних відповідні інструменти для самооцінювання.

6. Обмін досвідом з іншими школами, консультації з колегами чи експертами [11].

[Стратегія](#)
[Річний план](#)
[Освітня програма](#)
Джерело: <http://surl.li/uusf>

3.1. Алгоритм проведення самооцінювання

Після того, як ви визначилися зі складовими внутрішнього забезпечення якості освіти, на її основі варто провести перше самооцінювання ситуації в школі. Чи ви оберете критерії ДСЯО, чи Інструмент «Демократичної школи», чи розробите власні інструменти – процедура самооцінювання буде схожою.

Радимо скористатися алгоритмом проведення самооцінювання, наведеним у матеріалах дистанційного курсу «Стартуємо до успішної школи», розміщеного на платформі [«Prometheus»](#).

[Державна служба якості освіти України](#)

Крок 1. Знайти однодумців і сформувати ініціативну (робочу) групу.

Самооцінювання із залученням різних зацікавлених сторін – це непростий і тривалий процес. Для цього варто організувати робочу групу, скласти план і розподілити обов'язки. Ключовими в цьому питанні будуть мотивація і активна участь керівництва школи.

Крок 2. Провести самооцінку школи за допомогою обраних вами критеріїв чи стандартів.

Відповідно до загальношкільного підходу, у самооцінюванні мають брати участь представники всіх учасників освітнього процесу і зацікавлених сторін (стейкхолдерів): учителів, учнів, шкільної адміністрації, батьків, громади. Варто пам'ятати, що чим більша група, тим складніше проходитиме обговорення.

[Самооцінювання освітніх і управлінських процесів ЗЗСО: вебінар](#)

Пропонуємо для початку провести самооцінювання під час очної зустрічі. Важливо, щоб представництво

кожної групи було рівномірним. Не радимо проводити самооцінювання у надто великій групі (оптимальна кількість – до 20 осіб).

Для фасилітації зустрічі школа може запросити незаангажовану особу, бажано – з навичками фасилітації. Наприклад, в Інструменті демократичного розвитку школи до кожного стандарту запропоновано перелік запитань, які можна обговорити в колі присутніх осіб, після чого уважно прочитати рівні виконання стандарту й консенсусом вирішити, на якому рівні перебуває школа. Можна обговорювати й інші запитання – головне, щоб у групі відбулася відверта дискусія. Необхідно зарезервувати декілька годин на цю роботу (або ж зустрітися декілька разів).

Дуже важливими є фіксація розмови і спільних висновків та подальше їх оприлюднення.

Крок 3. Запланувати дії (проекти) для впровадження змін у школі.

Після обговорення всіх критеріїв / стандартів пропонуємо ініціативній групі визначити час наступної зустрічі, під час якої вирішити, у яких напрямках школа почне працювати насамперед.

Ми рекомендуємо починати роботу з 3-5 стандартами (критеріями) і визначитися, з якого на який рівень ви хочете перейти.

Крок 4. Реалізувати план дій, залучаючи усіх учасників освітнього процесу.

Під час реалізації плану дій не забувайте моніторити зміни у школі та (за потреби) коригувати плани. Через 3-6 місяців можна провести моніторингову зустріч ініціативної групи і переглянути ситуацію зі стандартами/критеріями, які ви обрали (програма мінімум), або й провести проміжне самооцінювання за всіма стандартами/критеріями, адже оскільки вони доволі взаємопов'язані, ваші дії могли мати вплив і на інші сфери роботи школи.

Крок 5. Оцінити зміни у школі.

Через деякий час (наприклад, через півроку-рік)

проведіть повторне самооцінювання ситуації в школі за допомогою тих же критеріїв/стандартів, що і в Крок 1. Також бажано залучити ту ж групу осіб. Порівняйте результати із висновками самооцінювання школи до початку реалізації плану дій.

Крок 6. Проаналізувати досягнення та помилки.

Проаналізуйте, що вам вдалося, а що ні. З'ясуйте, у чому ви досягли успіху – і обов'язково відсвяткуйте це (наприклад, організуйте пікнік чи спільну екскурсію, мандрівку). Також варто описати історію вашого успіху: як вам вдалося досягнути заплановані зміни. Це буде корисно як для вас, так і, можливо, для ваших колег з інших шкіл. Наприклад, Програма «Демократична школа» публікує [історії успішних змін](#) шкіл мережі програми. Подібні [історії для натхнення](#) можна знайти і на сайті проєкту Нова українська школа.

Крок 7. Запланувати подальші кроки щодо забезпечення якості освіти у вашій школі.

Заплануйте роботу з наступними критеріями / стандартами – і продовжуйте далі за цією ж схемою. Важливо не зупинятися, а також отримувати задоволення від процесу спільної роботи задля покращення вашої школи [14].

Радимо систематично проводити навчання з відповідальними особами. Наприклад, при вивченні педагогічної діяльності провести інструктаж з керівниками методоб'єднання про особливості спостереження за проведенням навчальних занять.

Обов'язково радимо залучити представників учнівського самоврядування, батьків, якщо є можливість – фахівців у сфері оцінювання якості, освітніх експертів.

Щоб оцінити стан справ за будь-яким аспектом освітньої діяльності закладу, або для прийняття управлінського рішення, потрібно мати достатньо інформації.

Інформацією, яка підлягає аналізу під час самооцінювання, можуть бути результати **внутрішніх моніторингів** освітніх і управлінських процесів закладу

освіти, а також **зовнішніх моніторингів**, проведених органами управління у сфері освіти, міжнародними установами, громадськими організаціями тощо.

Внутрішні моніторинги можуть проводитися для відстеження динаміки результатів навчання учнів, якості викладання навчальних предметів (інтегрованих курсів), відвідування учнями закладу освіти, ефективності управлінських процесів тощо.

Механізм підготовки та проведення моніторингу визначається Порядком проведення моніторингу якості освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України 16 січня 2020 року [№ 54](#), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 10 лютого 2020 року за № 154/34437. Для проведення моніторингу обов'язковими є розроблення його програми та оприлюднення його результатів на вебсайті закладу освіти (у разі його відсутності – на вебсайті засновника).

НАКАЗ МОН України
від 16.01.2020 № 54 [«Про
затвердження Порядку
проведення моніторингу
якості освіти»](#)

Для організації самооцінювання рекомендуємо передбачити:

- збір та аналіз інформації, отриманої під час спостереження, опитування та вивчення документації;
- узагальнення результатів самооцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти;
- обговорення та оприлюднення результатів самооцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти [5].

1. Вивчення документації.

Вивчення документації покаже, що ви планували зробити і що зробили. Якщо документацію ведете відповідно до законодавства, то її вивчення надасть інформацію для подальшого ухвалення управлінських рішень.

Вивчення Класного журналу для аналізу динаміки навчальних досягнень дасть додаткову інформацію щодо вивчення наступності, справедливості оцінювання, відвідування, особливостей планування роботи вчителя.

Протоколи педагогічної ради нададуть інформацію

про відповідність ухвалених рішень стратегії розвитку закладу, напрями професійного розвитку, актуальні для педагогічних працівників; системність роботи щодо адаптації учнів до навчання; забезпечення інклюзивності освітнього середовища тощо.

2. Проведення опитування.

Опитування проводять у формах:

- анкетування педагогів, учнів, батьків – дасть змогу дізнатися про їхнє ставлення до певних питань діяльності закладу освіти;

- інтерв'ю з педпрацівниками, представниками учнівського самоврядування – можна дізнатися думки конкретної людини, її ставлення та оцінку ситуації.

Наприклад, розмова з практичним психологом дасть змогу дізнатися про проблеми психологічного клімату у закладі та можливі варіанти поліпшення ситуації; фокус-групи (з батьками, учнями, представниками учнівського самоврядування, педагогами) – учасники спілкуються між собою, а модератор (організатор фокус-групи) спрямовує дискусію, щоб охопити заявлену тему та надати можливість висловитися всім учасникам.

За допомогою опитування ви дізнаєтеся, що насправді відбувається у закладі.

Опитування може бути письмовим (анкетування) або усним (інтерв'ю).

Анкетування дозволяє отримати інформацію про ставлення учасників освітнього процесу до певних питань діяльності закладу. Можуть використовуватися анкети для педагогічних працівників, учнів та батьків.

Анкетування передбачає складання форми (бланку) анкети. У разі проведення анкетування онлайн доцільно використовувати цифрові ресурси, що дозволяють автоматизоване оброблення відповідей.

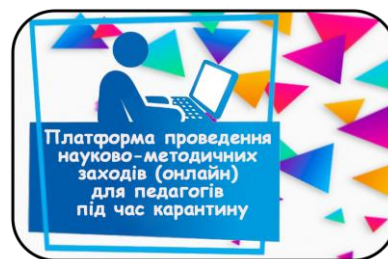
Водночас варто брати до уваги, що анкети можуть бути закритого, відкритого, напівзакритого типу або комбінованими.

Анкета для педагогічних працівників:

<http://surl.li/http>

[Анкета для учнів](#)

[Анкета для батьків](#)

[Матеріали для здобувачів освіти](#)

Використання анкети закритого типу полегшує обробку даних і узагальнення результатів, проте обмежують відповіді респондентів певними рамками.

Якщо мета дослідження полягає у тому, щоб отримати оцінку освітніх та управлінських процесів учасниками, зворотній зв'язок щодо ефективності певної політики, рекомендовано опитати якомога більше учасників освітнього процесу та використовувати анкети закритого типу.

Якщо мета дослідження полягає у глибшому аналізі ставлень, позицій та настроїв учасників освітнього процесу, узагальненні їх ідей або пропозицій, доцільно застосовувати відкриті анкети.

Комбіновані анкети дозволяють оптимально поєднати питання, що потребують кількісного та якісного аналізу в одному опитувальнику.

Індивідуальне інтерв'ю дає можливість отримати конкретизовану інформацію щодо ставлення особи до проблеми та/або явища в закладі освіти. Воно може бути структурованим, напівструктурованим та неструктурованим.

Неструктуроване інтерв'ю може містити одне або кілька значних за змістом питань, які потребують розповіді у відповідь (наприклад, «Розкажіть, будь ласка, як Ви реалізуєте політику академічної доброчесності в закладі освіти»). Такий тип інтерв'ю застосовується, якщо необхідно детально вивчити досвід кожного респондента з окремого питання. При цьому доцільно застосовувати протокольну фіксацію відповідей (можливо аудіо- або відеофіксацію) для детального аналізу одержаної інформації.

Структуроване інтерв'ю проводиться за заздалегідь підготовленим планом розмови, містить низку запитань, які передбачають чіткі відповіді (наприклад, «Які види оцінювання Ви використовуєте для перевірки ключових компетентностей?»). Такий підхід застосовується, якщо необхідно зібрати інформацію з різних питань у досить великої кількості респондентів. Фіксація відповідей може

здійснюватися на бланках опитування або спеціально підготовлених формах.

Напівструктуроване інтерв'ю також передбачає наявність орієнтовного плану розмови, водночас він може бути модифікований залежно від відповідей респондента у ході інтерв'ю. Фіксація відповідей відбувається у способи, зазначені для структурованого та неструктурованого інтерв'ю.

Групове інтерв'ю (фокус-групове дослідження) передбачає проведення співбесіди на визначену тему з групою осіб (від 6 до 12). Учасники групи спілкуються між собою, а модератор спрямовує дискусію, щоб охопити заявлену тему та надати можливість висловитися всім учасникам. Фіксація результатів може здійснюватися організатором фокус-групи (у тому числі, за допомогою технічних пристроїв) або третьою особою.

Загалом, інтерв'юер обов'язково повідомляє респондентам про фіксацію відповідей та спосіб, у який це буде здійснюватися (незалежно від виду і типу інтерв'ю) [5].

Окремі методи збору інформації можна застосовувати за допомогою **цифрових технологій**.

Швидко створити анкету, форму зворотного зв'язку чи онлайн-тест, організувати опитування й миттєво отримати його результати допоможе онлайн-сервіс Google Форми.

3. Спостереження.

Спостереження за станом освітнього середовища дає змогу:

- зафіксувати, чи є в закладі необхідна для освітнього процесу матеріально-технічна база, чи забезпечена інклюзивність середовища, чи дотримані санітарно-гігієнічні вимоги, норми охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- визначити дієвість плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;

- проаналізувати культуру взаємин у закладі освіти тощо.

Скажімо, ви можете дізнатися про стан прибирання приміщень: чи чисто у кабінетах, рекреаціях, туалетах, їдальні; чи достатньо облаштовані туалети для комфортного користування (кабінки з дверцятами, наявність мила, туалетного паперу); чи дизайн шкільних приміщень є достатньо функціональним, що варто змінити; як обладнаний кабінет фізики вплинув на зацікавленість предметом серед учнів? Питань може бути безліч. Головне – визначтесь, які саме з них необхідно дослідити. Що саме є актуальним для закладу, над якими питаннями він планує працювати у майбутньому.

Доречно створити групу для проведення спостереження, залучити учнів і батьків. У кожного можуть бути свої завдання і сфера відповідальності. Наприклад, учні можуть зібрати інформацію про оформлення навчальних приміщень, коридорів і рекреацій, наскільки інформативним і зручним є освітнє середовище та надати свої пропозиції щодо змін.

Окрім інформативності такого залучення, подібна діяльність учнів допоможе сформувати відповідальне ставлення до середовища школи.

Представники батьківської громади закладу можуть оглянути їдальню та харчоблок (наявність санітарних книжок при цьому – обов'язкова).

Представник керівництва школи і представник засновника – оглянути стан кабінетів, санітарних вузлів, спортивної та актової зал.

Особливу увагу слід приділити спостереженню за взаєминами учнів, за їхньою поведінкою під час перерв. Доручіть таку роботу представникам учнівського самоврядування, особливо якщо хочете дізнатись, як вплинуло те чи те нововведення на поведінку учнів.

Спостереження за проведенням навчального заняття дасть змогу оцінити якість педагогічної діяльності, системи оцінювання навчальної діяльності

Форма спостереження за проведенням навчального заняття

учнів та якість управлінських процесів. Застосовуйте цей метод збору інформації під час вивчення системи оцінювання навчальних досягнень учнів, забезпечення компетентнісного підходу у викладанні, побудови взаємовідносин вчителя і учня на засадах педагогіки партнерства, ресурсного забезпечення освітнього процесу тощо. Діяльність закладу вивчили й оцінили.

Слід узагальнити результати вивчення. Це роблять, як правило, у кінці навчального року. Визначте рівень освітньої діяльності у закладі: високий; достатній; рівень, який потребує покращення; низький.

Акцентуємо, що під час самооцінювання заклад освіти може брати до уваги орієнтовні рівні оцінювання, що визначаються під час інституційного аудиту для кожного напрямку освітньої діяльності закладу освіти: перший (високий), другий (достатній), третій (вимагає покращення), четвертий (низький). Опис цих рівнів міститься у додатку 2 до Методики оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту (наказ Державної служби якості освіти України від 09.01.2020 № 01-11/1 в редакції наказу від 27.08. 2020 № 01-11/42).

Звертаємо увагу, що заклад освіти може **самостійно визначати рівні** самооцінювання власної діяльності або запроваджувати інші способи вимірювання рівня освітньої діяльності та ефективності внутрішньої системи.

Застосуйте різні підходи до оцінювання: кількісний, описовий, комбінований.

За результатами оцінювання підготуйте висновки (які є складовою щорічного звіту про діяльність закладу освіти) і визначте шляхи вдосконалення освітньої діяльності (які стануть частиною річного плану роботи на наступний навчальний рік).

Обов'язково радимо визначити шляхи вдосконалення.

У річному плані роботи закладу слід спланувати конкретні кроки для виправлення проблемних питань

та підвищення якості освітньої діяльності. Як розглядати результати самооцінювання в річному плані роботи?

Перший варіант. Виявлені проблемні питання розглядати наскрізно (за всіма розділами).

Другий варіант. Виділити окремий розділ за результатами оцінювання в річному плані роботи – як план вдосконалення. У плані роботи зазначте критерії та індикатори, за якими вивчатимете й розв'язуватимете конкретні проблеми.

Під час вивчення оцінювання педагогічної діяльності закладу виявили, що не всі вчителі розробили систему оцінювання навчальних досягнень учнів, критерії оцінювання не оприлюднюють.

Для виправлення ситуації в річному плані роботи передбачте:

- розглянути питання на засіданні педагогічної ради;
- розглянути питання на засіданнях методичних об'єднань (комісій);
- провести семінари або майстер-класи;
- для моніторингу якісних змін запланувати періодичні анкетування учнів (на початку і наприкінці навчального року). За результатами оцінювання скоригуйте стратегію розвитку закладу освіти [12].

3.2. Напрямки самооцінювання. На що варто звернути увагу

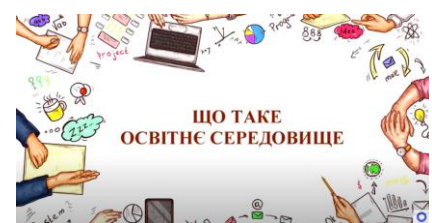
Освітнє середовище закладу освіти

Однією з важливих умов для освітнього процесу є безпечне та комфортне освітнє середовище. Які кроки треба зробити для вивчення / оцінювання освітнього середовища на предмет безпечних та нешкідливих умов?

У процесі самооцінювання маємо дати відповіді на запитання:

Наскільки учням безпечно і комфортно у школі, який у закладі мікроклімат, чи створені комфортні умови для вчителів, як організоване харчування, як облаштовані

[Державна служба якості освіти України](#)

[Яким є безпечне освітнє середовище школи](#)

[Управління ДСЯО у Харківській області](#)

навчальні кабінети, яке в них є обладнання для навчання учнів та роботи вчителів, яке середовище у школі під час перерв, як учні взаємодіють між собою та з учителем, чи вільне освітнє середовище школи від насильства, булінгу та дискримінації, чи дотримуються учасники освітнього процесу принципів академічної доброчесності (об'єктивне оцінювання, відсутність плагіату, самостійне виконання домашніх завдань), чи створене у школі інклюзивне освітнє середовище [15].

Яким критеріям відповідає безпечне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти – відповідає Валентина Бобир, начальниця відділу департаменту інституційного аудиту.

Система оцінювання здобувачів освіти

Реформування загальної середньої освіти передбачає зміни у підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів:

- по-перше, вимоги до оцінювання результатів навчання мають визначатися з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності;
- по-друге, оцінювання має ґрунтуватися на позитивному підході, що, передусім, передбачає врахування рівня досягнень учня.

Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в закладі освіти включає критерії, правила і процедури, за якими здійснюється оцінювання.

Розроблення, оприлюднення та інформування про критерії оцінювання робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх учасників освітнього процесу.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів повинна:

- мати у своїй основі чіткі і зрозумілі вимоги до навчальних результатів;
- дозволяти гарантовано досягти і перевищити ці результати;
- заохочувати учнів апробувати різні моделі

Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації
<http://surl.li/uuur>

Всеосвіта

Освітній практикум: безбар'єрне освітнє середовище для дітей з ООП
<http://surl.li/uuux>

Управління ДСЯО у Донецькій області

Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти: система оцінювання здобувачів освіти

досягнення результату без ризику отримати за це негативну оцінку;

- розвивати в учнів впевненість у своїх здібностях і можливостях;

- використовувати самооцінювання і взаємооцінювання як важливий елемент навчальної діяльності.

Система оцінювання неможлива без інформування учнів про критерії оцінювання та розуміння того, як і за що їх оцінюють.

Тому при оцінюванні варто звернути увагу на те, як учителі оцінюють навчальні досягнення учнів, чи застосовують формувальне оцінювання, наскільки система оцінювання прозора і зрозуміла учням і батькам, чи вона допомагає учням робити висновки та покращувати свої результати у майбутньому.

Критерії, правила і процедури оцінювання результатів навчання радимо розробити на основі визначених законодавством критеріїв оцінювання, зокрема конкретизуйте їх відповідно до навчальних предметів (інтегрованих курсів), форм організації освітнього процесу, видів діяльності учнів. Ці критерії, правила і процедури оцінювання, а також шкалу оцінювання (визначену законодавством або власну) обґрунтуйте, сформулюйте у зрозумілій для батьків та учнів формі та оприлюдніть.

Процедури проведення різних видів оцінювання (формувального, поточного, тематичного, семестрового, річного, державної підсумкової атестації) мають бути прозорими та відповідати політиці щодо оцінювання, яку визначив заклад освіти. Це може бути, наприклад, політика справедливого та об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів: забезпечення компетентнісного підходу в оцінюванні результатів навчання учнів [5].

Педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти.

НАКАЗ МОН України
від 23.04.2019 № 536 [«Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти»](#)

НАКАЗ МОН України
від 12.01.2016 № 8 [«Про затвердження Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти»](#) (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки)
[№ 624 від 06.06.2016](#)
[№ 635 від 24.04.2017](#)
[№ 955 від 10.07.2019](#)

Педагогічна діяльність – це цілеспрямований виховуючий та навчаючий вплив учителя на учнів з метою особистісного, інтелектуального та діяльнісного його розвитку, а також основа його саморозвитку та самовдосконалення.

Основна мета професійної діяльності: організація навчання, виховання та розвитку учнів шляхом формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання, світогляду, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей учнів.

Як учителі працюють з аудиторією на уроках, чи застосовують вчителі компетентнісний підхід у навчанні, чи адаптували свою роботу в умовах пандемії коронавірусу, як вони проводять навчання дистанційно, як налагоджують комунікацію та співпрацю з учнями, чи займаються власним професійним розвитком тощо.

Критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників застосовуються з метою організації безперервного розвитку педагогічних працівників, створення умов для вдосконалення ними власних професійних компетентностей. Критерії оцінювання діяльності педагогічних працівників визначаються з урахуванням відповідних професійних стандартів. Процедурами оцінювання педагогічної діяльності можуть бути розроблення та використання певної шкали такого оцінювання (відповідно до визначених критеріїв оцінювання), проведення внутрішнього моніторингу в закладі освіти, визначення професійних компетентностей або окремих знань, умінь педагогічного працівника, які потребують удосконалення та педагогічної підтримки (за потреби) [5].

[Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2019 р. № 1133 «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників](#)

[Лист Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 року № 1/9-141 «Щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти»](#)

Управлінські процеси закладу освіти

Забезпечити якість освіти – ключове завдання кожної школи. Для цього потрібно налагодити якісні освітній та управлінський процеси. При оцінюванні управлінських процесів радимо акцентувати увагу на

тому, як налагоджені управлінські та адміністративні процеси в школі, наскільки управлінські рішення сприяють покращенню якості освітньої діяльності у закладі, як директор займається розвитком школи, чи розбудована у ній внутрішня система забезпечення якості освіти, наскільки вона є ефективною.

Критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти мають урахувати, що така діяльність спрямована на забезпечення якості освіти в закладі освіти і ґрунтується на неухильному дотриманні вимог законодавства. Управлінський цикл у закладі освіти передбачає стратегічне та поточне планування освітньої діяльності, організацію освітнього процесу, здійснення моніторингу виконання поставлених завдань та інші дії. Важливими процедурами, що забезпечують якість управлінських процесів, є планування діяльності закладу освіти, визначення режиму його роботи, прийняття на роботу та звільнення працівників, забезпечення відкритого доступу до певної інформації, визначеної законодавством, реагування на звернення, випадки булінгу (цькування) тощо [5].

Забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи учнів, реалізується через процедури добору педагогічних кадрів, ініціювання перед засновником закладу освіти питань щодо розвитку матеріально-технічної бази, використання інформаційних ресурсів (ресурси бібліотеки, створювані або використовувані педагогічними працівниками освітні ресурси, електронні засоби комунікації учасників освітнього процесу) тощо [5].

Забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти сприяє обґрунтованому прийняттю рішень та оптимізує управлінські процеси. До відповідних процедур належать: створення баз даних про учнів та / або працівників закладу, використання системи електронного

Самооцінювання управлінських процесів закладу загальної середньої освіти

Джерело: <https://www.pedrada.com.ua/article/2930-samootsnyuvannya-upravlnskih-protsesv-zakladu-zagalno-seredno-osviti>

Система оцінювання управлінських процесів. Оцінювання управлінських процесів: методи збору інформації та інструментарій.
<https://drive.google.com/drive/u/0/my-drive>

документообігу в закладі освіти, використання електронних ресурсів для комунікації членів педагогічного колективу тощо [5].

Створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування забезпечує реалізацію прав усіх учнів на освіту, їхню мотивацію до навчання, фізичну, психологічну та соціальну безпеку, комфортні умови праці та навчання. Процедурами, що забезпечують інклюзивне середовище в закладі освіти, можуть бути: розроблення індивідуальних програм розвитку для осіб з особливими освітніми потребами, використання ресурсних кімнат, налагодження роботи команди психолого-педагогічного супроводу, моніторинг потреб учасників освітнього процесу для адаптації освітнього середовища тощо.

Крім зазначених процедур, за допомогою яких реалізуються різні компоненти внутрішньої системи, заклад освіти може розробляти власні процедури забезпечення функціонування внутрішньої системи, а також процедури вивчення її ефективності [5].

3.3. Самооцінювання школи: чек-ліст

Державна служба якості освіти рекомендує чек-ліст «Самооцінювання школи» на початок II семестру. Розміщуємо його зміст.

Самооцінювання – це важлива складова функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у школі. Воно допомагає керівництву оперативно реагувати на виклики, відстежувати динаміку та визначати напрями розвитку закладу освіти. Втім для отримання показових результатів самооцінювання потребує методичності та систематичної роботи керівника і його заступників, а також залученості всіх учасників освітнього процесу. Які ж процеси варто розпочати у першій частині навчального року та про що не забути на початку II семестру – розглянемо далі.

<http://surl.li/uutx>

Моніторинг освітнього середовища

Самооцінювання, на відміну від інституційного аудиту, є внутрішнім процесом та не обмежується строками перебування експертів у закладі. Таким чином, низку процедур самооцінювання можна і треба реалізовувати протягом більшої частини навчального року, щоб зібрати максимум інформації та всебічно оцінити ситуацію.

Це стосується і моніторингу освітнього середовища. Втім, для вивчення середовища у різних умовах рекомендовано його оцінювати не лише на початку навчального року, а й наприкінці жовтня-грудня, або ж у січні-березні. Так можна прослідкувати, чи комфортна у школі температура в опалювальний сезон або яке у навчальних кабінетах освітлення у зимовий період.

Проведення моніторингу освітнього середовища також дасть змогу зафіксувати, що в закладі є, а чого не вистачає. Наприклад, чи достатнім є матеріально-технічне забезпечення, обладнання навчальних кабінетів, наскільки якісно прибирають у приміщеннях, як облаштовані вбиральні, які стосунки учнів на уроках і перервах, чи достатньою є взаємодія педагогів з учнями тощо.

Опитування учасників освітнього процесу

Опитування учнів, батьків і вчителів щодо якості освітньої діяльності є джерелом інформації для директора та адміністрації про якість роботи школи та стан процесів, пов'язаних із нею. Наприклад, через анкетування можна дізнатися думку учасників освітнього процесу щодо окремих аспектів діяльності школи, а особисте інтерв'ю, або фокус-група, допоможуть, зробити висновки щодо психологічного клімату у закладі та знайти можливі варіанти покращення ситуації.

Анкетування та фокус-групи з учасниками освітнього процесу можуть проводитись протягом року. Втім, доцільно дати учням, вчителям і батькам час адаптуватися на початку семестру, а також передбачити час на опрацювання даних опитування в кінці року.

Щоб отримати репрезентативні результати при

НАКАЗ МОН України
від 16.01.2020 № 54 [«Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти»](#)

проведенні анкетування, важливо забезпечити індивідуальність відповідей учасників опитування.

Моніторинг навчальних досягнень

Цей інструмент дозволяє адміністрації школи зробити зріз успішності учнів та отримати висновки про прозорість і зрозумілість системи оцінювання, яка діє у школі. Моніторинг навчальних досягнень учнів можна проводити з використанням інформаційних технологій, адже комп'ютерне тестування простіше та швидше для обробки й отримання результатів. Звісно, якщо в школі є необхідне технічне оснащення.

Моніторинг навчальних досягнень логічно проводити наприкінці першого семестру. Це дає можливість зробити певні висновки, зіставивши його результати із семестровим оцінюванням учнів. Водночас зимові канікули є ефективним часом для опрацювання результатів та підготовки до їхнього обговорення на педагогічній раді на початку другого семестру.

Спостереження за навчальними заняттями

Спостерігаючи за навчальними заняттями, можна дослідити, як учителі оцінюють досягнення учнів, чи застосовують компетентнісний підхід у викладанні, як будують відносини з учнями тощо. Спостерігати за заняттями можуть керівництво школи і самі вчителі, у процесі взаємовідвідування. Взаємовідвідування – це також ефективний спосіб обміну досвідом між педагогами та підвищення їхньої педагогічної майстерності.

Спостерігати за навчальними заняттями можна протягом року, таким чином акумулюючи знання для подальшого аналізу. Перевагою цього є також можливість відвідати різні види занять. Втім, початок і завершення року – напружені періоди і для адміністрації, і для вчителів та учнів, тому в цей час спостереження проводити зазвичай немає часу та ресурсів.

Оцінювання освітньої діяльності

Власне оцінювання здійснюється за підсумком проведених раніше спостережень, вивчень та моніторингів. Оцінювання може проводитися методом

SWOT-аналізу, під час якого отримані дані та показники розподіляються за категоріями сильних та слабких сторін, а також можливостей і загроз для закладу освіти. Можна використати кількісний підхід – методику оцінювання, визначену [Порядком проведення інституційного аудиту](#). Втім, обирати зручний метод оцінювання педагогічні колективи можуть на власний розсуд.

Оцінювання не займає багато часових ресурсів, а проводити його найдоцільніше наприкінці навчального року – у першій половині травня.

Опрацювання результатів про освітню діяльність

[Щорічний звіт керівника закладу освіти](#)

Підготовка звіту про освітню діяльність, на відміну від власне оцінювання, є тривалішим процесом. Тому для його підготовки варто передбачити час у серпні після літніх відпусток адміністрації школи.

Результати самооцінювання також варто обговорити з учнями, батьками та вчителями. До обговорення можна залучити експертів у сфері шкільної освіти і орган управління освіти (наприклад, у разі потреби покращити матеріальну базу школи, додатково виділити кошти на навчання вчителів). Оприлюднення результатів самооцінювання засвідчить прозорість та інформаційну відкритість школи.

Що після самооцінювання? Плануємо зміни

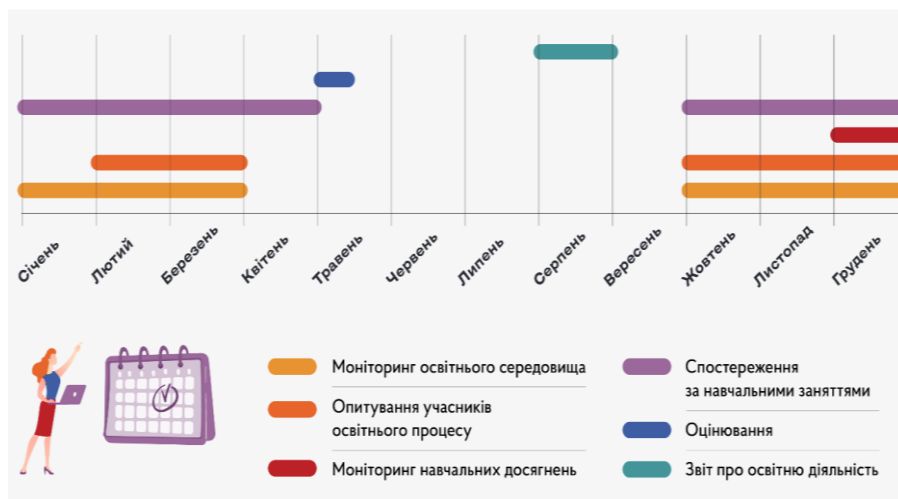
Зміни – це непросто, але якщо в результаті самооцінювання ви у школі прийшли до висновку, що вони необхідні, тоді потрібно їх ретельно спланувати.

[Річний план роботи школи як частина стратегії розвитку](#)

Один із ключових моментів, передбачених шкільною реформою – можливість закладу освіти самостійно здійснювати стратегічне планування. Школи мають різний досвід щодо складання планів, у тому числі річного плану роботи школи. Пропозиції подають переважно учителі, менше – учні та батьки. Для успішної реалізації плану важливо, щоб надійшли пропозиції від усіх учасників освітнього процесу. І їх важливо почути.

[Як розробити стратегію розвитку школи: план для директора](#)

Результат

Система освітньої діяльності є динамічною. Тоді як інституційний аудит приходиться до школи лише раз на 10 років, внутрішня система забезпечення якості дозволяє закладу здійснювати постійний моніторинг і регулярно отримувати дані про процеси та вчасно реагувати на виклики. Це насамперед робота закладу над власним розвитком, формування стратегічного бачення розвитку школи, запровадження дієвих моніторингів її роботи та оперативне реагування на виклики. Політика забезпечення якості – це безперервне вдосконалення заради кращої освіти учнів [15].

Вибудовуючи систему самооцінювання, слід пам'ятати, що учень на виході зі школи – це конкурентоспроможна особистість (у глобальному вимірі конкурентоспроможності); людина, яка має смак до життя, розвинутий емоційний інтелект; особистість, яка розглядає життя як постійне навчання; людина, яка живе у гармонії з собою, з іншими людьми, з природою; креативна особистість з кричним мисленням, імунітетом до технологій маніпулювання свідомістю тощо.

Хибні уявлення, які заважають робити адекватну самооцінку якості роботи закладу загальної середньої освіти:

1) показники ЗНО не є базовими для самооцінки роботи школи. ЗНО не проводиться для оцінки якості освіти, воно має завдання оцінити персональні досягнення випускника і на основі цього забезпечити справедливий доступ до подальшого навчання. Створення усіляких рейтингів шкіл за результатами ЗНО є відвертою профанацією ідеї оцінки якості освіти;

2) кількість переможців предметних олімпіад, наукових робіт у МАН чи різноманітних конкурсів не є валідним показником якості освіти в тому чи іншому закладі освіти (це частково лотерея, частково результат роботи репетиторів чи консультантів...);

3) вступ випускників до ВНЗ лише опосередковано віддзеркалює ефективність педагогічної системи школи, і в умовах, коли близько 80% від їх загального контингенту стає студентами, цей показник нівелюється;

4) «престижність» школи й фактори, які із неї випливають (конкурс тощо) можуть лише відбивати уявлення місцевої громади про комфортність навчання, бажане соціальне оточення тощо;

5) бездоганно оформлена документація школи (вчасно подані звіти «про проведені заходи», як і самі «заходи») аж ніяк не є індикатором якості її роботи.

РОЗДІЛ IV

Найкращі практики

Як запровадити брендинг – новий механізм забезпечення якості освіти: перші два кроки.

Стаття переможниці Всеукраїнського конкурсу «Директор 2020: краща практика» Олени ЗДОР, голови Василівської районної ради, донедавна – директорки комунального закладу «Дніпрорудненська спеціалізована школа I–III ступенів «Талант» Дніпрорудненської міської ради Василівського району Запорізької області.

Як створити освітнє середовище, яке мотивує, активізує, зберігає та розвиває.

Стаття переможниці Всеукраїнського конкурсу «Директор 2020: краща практика» Наталії Малишевої, директорки дошкільного навчального закладу № 140 м. Миколаєва.

З досвіду роботи навчально-виховного об'єднання «Новомиргородська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 3 – дошкільний навчальний заклад» Новомиргородської міської ради Кіровоградської області

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту» (від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/hrHPm54>.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>.
3. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» НАКАЗ МОНУ від 09.01.2019 № 17 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 127 від 04.02.2020](#)).
4. [Орієнтовні рівні якості освітніх та управлінських процесів для самооцінювання закладу освіти](#) (Додаток 2 до Методики оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту, затвердженої наказом Державної служби якості освіти України від 09.01.2020 № 01-11/1 (в редакції наказу Державної служби якості освіти від 27.08.2020 № 01-11/42)).
5. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти (Наказ МОН № 1480 від 30.11.2020 року).
6. Лист Державної служби якості освіти України від 28.05.2019 № 01/01-22/1333 щодо окремих питань формування системи забезпечення якості освіти.
7. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. [Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти](#). – Київ, Державна служба якості освіти, 2020. – 240 с.
8. [Критерії та індикатори оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти](#) (2020).
9. [Інституційний аудит у запитаннях і відповідях \(ДСЯО України\)](#).
10. Веб-сайт: [Державна Служба Якості Освіти України](#).
11. Громовий В. В. [Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти/ В. В. Громовий, рекомендації: \[Електронне видання\]](#) / – Дніпро: Середняк Т. К., 2019. – 87 с.
12. Як сформувати систему забезпечення якості освіти: Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2707-yak-sformuvati-sistemu-zabezpechennya-yakost-osvti>.
13. Осадчий І. Г. Розроблення та впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу загальної середньої освіти. Методичні рекомендації: [Електронне видання] / Осадчий І. Г. – Дніпро: Середняк Т. К., 2019, – 73 с.
14. Платформа «Prometheus». Курс «Стартуємо до успішної школи».
15. Якісна школа – це середовище, у якому дитина щаслива: <https://qualityeducation.org.ua/#provision>.

Самооцінювання: як скласти пазли?

Методичні рекомендації

Підписано до друку 20.09.2021 р.

Формат 60х84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».

Друк – принтер. Тираж – 100 прим.

Зам. № 363

КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна,
39/63, Кропивницький, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення
освітнього процесу КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського»,
вул. Велика Перспективна, 39/63, Кропивницький, 25006